

СПЕЦЫЯЛЬНЫ ВЫПУСК

Пяты з'езд беларусаў свету. Выніковы рэпартаж

За некалькі дзён да пачатку З'езду ў Мінск пачалі з'язджацца беларусы з розных краін. Яны заходзілі на сядзібу "Бацькаўшчыны", цікавіліся тым, як ідзе падрыхтоўка да З'езду, расказвалі пра дзейнасць беларускіх суполак за мяжой.

Апошнім падрыхтоўчым момантам стала паседжанне Вялікай Рады МГА "ЗБС "Бацькаўшчына", што адбылося напярэдадні З'езду, увечары 17 ліпеня. На паседжанні былі абмеркаваныя праекты выніковых дакументаў, пропанаваныя кандыдатуры ганаровых сяброў "Бацькаўшчыны", кандыдатуры на пасаду кіраўніка і старшыні Рады Згуртавання, сяброў Вялікай Рады і Управы.

Першы дзень

18 ліпеня а 9-й раніцы перад будынкам Міжнароднага адукатыўнага цэнтра IBB пачалі збірацца дэлегаты і гості З'езду. На ўваходзе ўсіх вітаў знакаміты дудар Пузыня. Пасля регістрацыі дэлегатаў і гасцей а 10-й раніцы адбылося ўрачыстае адкрыццё Пятага з'езду беларусаў свету. Прагучая гімн "Бацькаўшчыны". Затым з уступным словам выступіў кіраўнік МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" Аляксей Марацкін. Быў заслушаны аўдыёзварот ад старшыні Рады БНР Івонкі Сурвіллы. Таксама вітанні З'езду беларусаў свету даслалі Управа Беларуска-амерыканскага задзіночання, Федэральная на-

цыянальна-культурная аўтаномія "Беларусы Масквы", Федэральная Рада беларусаў Аўстраліі, старшыня былога Згуртавання беларусаў Бельгіі Янка Жучка, Віленскае беларускае таварыства палітычных вязняў і ссылкавых, Рыгор Барадулін, старшыня Рады "Бацькаўшчыны" з 1993 да 1999 г. Ганна Сурмач, старшыня ініцыятывы "Еўрапейская кааліцыя" Мікола Статкевіч.

Пасля выбараў рабочых органаў і зацверджання парадку дня З'езду перад прысутнымі выступілі пасол Швецыі ў Эспубліцы Беларусь Стэфан Эрыксан, міністр культуры Павел Латушка, упаўнаважаны па спраўах рэлігій і нацыянальнасцяў Леанід Гуляка.

З дакладамі па асноўнай тэме З'езду - "Нацыянальная ідэнтычнасць беларусаў у сучасным свеце: праблемы захавання і развіцця" - выступілі кіраунік МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" Аляксей Марачкін, гісторык Наталля Гардзіенка (Беларусь) і Янка Запруднік (ЗША), дырэктар Беларусага інстытута стратэгічных даследаванняў Віталій Сіліцкі (Беларусь). З дакладамі пра праблемы беларусаў Іркуцкі і аўтаданнія беларусаў у супольнасці ў межах Расіі выступіў Алег Рудакоў - старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я. Чэрскага.

Пасля асноўных дакладаў выступалі дэлегаты З'езду. Асаблівую ўвагу прысутніх прыцягнулі выступы пісьменніцы Вольгі Іпатавай і палітыка Юрыя Хадыкі. Вольга Іпатава звярнулася да міністра культуры Паўла Латушкі з просьбай "вярнуць" беларускіх пісьменнікаў у бібліятэкі і школы,

даць ім магчымасць выступаць. Юры Хадыка агучыў сваю асцярогу наконт таго, што абрачная тэма З'езду - "Нацыянальная ідэнтычнасць беларусаў у сучасным свеце: праблемы захавання і развіцця" - можа звесціся толькі да лінгвістычнага аспекту, аднак тут жа запэўніў, што ўжо ў пачатку працы З'езду стала зразумела, што гэта не так. Таксама спадар Хадыка звярнуўся да міністра культуры з просьбай звярнуць асаблівую ўвагу на праблему рээтытуцыі і на праблему рэстаўрацыі гістарычна-культурных помнікаў. Ён заклікаў міністра зрабіць усё магчымае, каб захаваць хоць некалькі сапраўды ідэнтычных архітэктурных помнікаў.

Пасля перапынку быў заслушаны справаўдзачны даклад мандатнай камісіі. Згодна з дакладам, на З'ездзе

присутнічалі 252 дэлегаты з 18 краін свету, якія прадстаўлялі больш за 50 суполак беларусаў замежжа. Палова дэлегатаў прадстаўляла краіны замежжа.

Са справаўдзачным дакладам аб дзеянасці МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" выступіла старшыня Вялікай Рады Аленна Макоўская. Яна агучыла праблемы, з якімі сутыкалася "Бацькаўшчына" на працягу апошніх чатырох гадоў, расказала пра культурніцкія акцыі, што ладзіла "Бацькаўшчына", пра книгі, выдадзеныя "Бацькаўшчынай", і пра дзеянасць кампаніі "Будзьма беларусам!", ка-

рдынатарам якой з'яўляецца Згуртаванне. З кароткімі дакладамі

выступілі Юры Статкевіч (Малдова), Вячка Целеш (Латвія), Юрка Станкевіч (Чэхія), Анатоль Міхнавец (Польшча), Валянцін Стэх (Літва). Затым удзельнікі З'езду разышліся на працу па секцыях: "Сродкі нацыянальнай ідэнтыфікацыі беларусаў у Беларусі і свеце (мова, літаратура, мастацтва, друк і г.д.)", "Магчымасці ўзаemадзяяння метраполіі і дыяспары ў захаванні нацыянальнай ідэнтычнасці і культурнай спадчыны беларусаў", "Беларуская ідэнтычнасць у єўрапейскім кантэксле".

Дзейнасць З'езду асвяцілі 19 перыядычных выданняў, 4 інфармацыйныя агенцтвы, 6 інтэрнэт-сайтаў. Таксама на З'ездзе працавалі журналісты "Радыё Свабода", "Радыё Рацыя", "Deutsche Welle", радыёстанцыі "Беларусь", Літоўскага нацыянальнага радыё, Нацыянальнай радыёкампаніі Украіны, I канала Беларускага радыё. Прату З'езду здымалі тэлеканалы СТВ, АНТ, Першы канал, Белсат.

Завяршыўся першы дзень Пятага з'езду святочным канцэртам.

Дэлегатаў і гасцей сваімі выступамі парадавалі этна-джазавы гурт "Акан-НHS", троі ў "Вытокі", гурт сярэднявечнай музыкі "Стары Ольса", гурт "Зігзаг" у асобе Ігара Загумёна, гурт "Jab Club", лідэр гурта "White Night Blues" Юры Несцярэнка, бард Алеся Камоцкі, сёлетні ўдзельнік Еўрабачання Пётр Ялфімаў, Зміцер Вайцюшкевіч, гурт "Рэха".

Другі дзень

Другі дзень З'езду пачаўся з сустрэчы дэлегатаў з міністрамі, прадстаўнікамі міністэрстваў і іншых дзяржаўных установаў. На гэтай сустрэчы прысутнічалі міністр культуры Павел Латушка, упаўнаважаны па спраўах рэлігіі і нацыянальнасцяў Леанід Гуляка, намеснік міністра эканомікі Андрэй Тур, пасол па асаблівых даручэннях Уладзімір Шчасны, старшыня пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па міжнародных спраўах і сувязях з СНД Сяргей Маскевіч, кіраўнік Упраўлення друкаваных СМІ і замежных сувязяў Міністэрства інфармацыі Уладзімір Матусевіч, намеснік кіраўніка Упраўлення вышэйшай адукцыі, загадчык аддзелу выкладання грамадазнаўчых дысцыплінаў Міністэрства адукцыі Надзея Ганушчанка. Большасць пытанняў былі адрасаваны спадару Латушку. Авацы ў прысутніх выклікала прапанова Аляксея Марачкіна, адрасаваная Паўлу Латушку, пра наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай мовы ў краіне, на якое спадар Латушка адказаў, што асабіста ён як грамадзянін Рэспублікі Беларусь падтрымлівае гэтую пропанову, аднак як міністр культуры вымушаны папярэдзіць пра небяспеку гвалтоўнага насядження беларускай мовы, адзначыўшы, што гэтае пытанне нельга вырашыць загадам за адзін дзень. Увогуле трэба адзначыць, што спадар Латушка трymаўся вельмі годна. Адзінае пытанне, на якое ён не змог адказаць, датычыла занясення бел-чырвона-белага сцягу ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Спадар міністр адразу прызнаўся, што не гатовы адказаць на гэтае пытанне, і паабяцаў разгледзець яго пасля вывучэння. Адным з вострых пытанняў, якія былі ўзнятыя на сустрэчы, было пытанне пра аднаўленне Беларускага ліцэя імя Якуба Коласа. Адказваючы на яго, спадарыня Ганушчанка спаслалася на тое, што ліцэй не прайшоў атэстациі, падчас

праверкі ў ліцэі былі выяўленыя недахопы матэрыяльна-тэхнічнага стану ды іншыя. Аднак, паводле яе словаў, у Беларусі ёсць шмат іншых ліцэяў, якія даюць вельмі высокі ўзровень падрыхтоўкі. Былі таксама ўзнятыя пытанні спрангчэння візавага рэжыму для беларусаў замежжа, пытанні забеспечэння падручнікамі беларускіх школаў за мяжой, стварэння тэлеканалаў, якія вялі б вяшчанне па-беларуску, вяртання ЕГУ ў Беларусь. Сустрэча працягвалася 2 гадзіны, але і гэтага было мала, паколькі пытанняў не паспелі агучыць, і спадар Латушка яшчэ доўга размаўляў з дэлегатамі ў фасе адукцыйнага цэнтра.

Таксама ў другі дзень адбылася прэзентацыя кніг, сустрэча з творчай інтэлігенцыяй, падвядзенне вынікаў працы секцый, прыняцце выніковых дакументаў, выбары кіруючых органаў.

На З'ездзе былі прынятыя наступныя выніковыя дакументы:

1. Програма "Беларусы ў свеце" (2009-2013);

2. Зварот да Нацыянальнага сходу і Ураду Рэспублікі Беларусь аб прыняцці Закону "Аб беларусах замежжа";

3. Пропановы ў праект Закону Рэспублікі Беларусь "Аб беларусах замежжа";

4. Зварот да Адміністрацыі Прэзідэнта, Ураду, Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі аб стварэнні дзяржаўных органаў і ўстановаў па спраўах беларускай дыяспары;

5. Зварот да Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Ураду Рэспублікі Беларусь, Мінскага гарадскога выканаўчага камітэту аб захаванні і падтрымцы Беларускага Дома - культурна-асветнага цэнтра МГА "ЗБС "Бацькаўшчына";

6. Рэзалюцыя "Ахова гісторыка-культурнай спадчыны і манументальная пропаганда";

7. Заява па затрыманні ўдзельнікаў мірнай акцыі ў Беларусі;

Працяг на стар. 8

ВІТАЛЬНАЕ СЛОВА СТАРШЫНІ РАДЫ БНР ІВОНКІ СУРВІЛЛЫ (АТАВА, КАНАДА)

Дарагія суродзічы, маю гонар і вялікую прыемнасць вітаць вас ад Рады БНР. Вітаю з удзячнасцю арганізатару за вялікую працу, якую яны былі змушаныя зрабіць, каб Зъезд адбыўся. Вітаю таксама ўсіх дэлегатаў на гэтym Зъездзе, некаторыя з якіх прыехалі здалёк, гэта значыць не без даволі вялікіх цяжкасцяў.

Жадаю, каб Зъезд адбыўся паводле вашых спадзіваньняў, каб прынёс ён адным радасць пабытца на Бацькаўшчыне, другім - прыемнасць спаткаца.

з далёкімі суродзічамі, трэцім - задавальненіне зразалізацій задуманыя пляны, звяднаць усіх беларусаў вакол нашых супольных ідэалаў узаемаразуменія і салідарнасці. Нашая любоў да Бацькаўшчыны, нашая еднасць, нашая супольная праца на карысць лепшае будучыні нашага народу перамогуць усе перашкоды на шляху да звязаньня нашых мараў пра ту ю ветлую Беларусь, над якой мы просім Уладара сусвету паслаць праменіне свае хвалы. Жыве Беларусь!

З ВЫСТУПАЎ ДЭЛЕГАТАЎ

Друкуюцца ў скрачэнні, поўную версію чытаць на сайце zbsb.org

Янка Запруднік, доктар гістарычных навук (ЗША)

Панятак прысутнасці даволі складаны. Можна гаварыць пра індывідуальную прысутнасць і пра калектыўную, а таксама пра экзыстэнцыйную (пасіўную) і пра арганізацыйную (актыўную). Экзыстэнцыйна ў Амерыцы прысутнічаюць сотні тысячаў беларусаў. Але нас больш цікавіць прысутнасць арганізацыйная, актыўная. [...]

Беларуская арганізацыйная дзейнасць у Злучаных Штатах адбываецца пад эгідай розных структураў: Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, Беларуска-амерыканскага задзіночання, Беларускага кангрэсавага камітetu Амерыкі, Фундацыі імя Пётры Крэчэўскага, Згуртаваныя беларускай моладзі Амерыкі. На сціску акцыяў гэтых арганізацый трэба называць наведваньне дэлегацыямі ўрадавых установаў, удзел у пабудове ў Вашынгтоне Музэю амерыканскага народу, а таксама помніку ахвярам камунізму, пікеты ў абарону палітычных вязняў у Беларусі; пісаныне лістоў да палітыкаў і ўрадавых установаў; даклады пра Беларусь на міжнародных канфэрэнцыях; выдаваньне газэты "Беларус", квартальніка "Belarussian Review", паўгадавіка "Беларуская думка", гадавіка-альманаха

"Беларус", культурна-асветныя мерапрыемствы (выставы, фэстывалі і падобнае); адзначаныне гістарычных угодкаў (такіх як 25 Сакавіка, Слуцкае паўстаньне ды іншыя); праводжаныне кожнія два гады Сустэрчаў беларусаў "Паўночны Амэрыкі"; ладжаныне фэстываліяў, гуканіні, вясны, Купальля; збор фондаў на выдавецкія праекты ў Амерыцы і ў Беларусі.

Асобную катэгорыю структураў складаюць беларускія праваслаўныя цэрквы, якія выявіліся найбольш устойлівай асновай арганізацыйнага існавання. [...]

Агульны лік прыходжанаў у гэтых цэрквях, аднак, працпарцыйна невялікі. [...] Рэч у тым, што некаторыя зь вернікаў належаць да іншых праваслаўных цэркваў (амерыканскіх, расейскіх, украінскіх, грэцкіх) ці то зь пераканання, ці тады, што беларускія царквы паблізу німа. Многія, аднак, съведама выбралі расейскую царкву, бо яна ім бліжэйшая духам. [...] Тым ня менш, ёсьць выпадкі дэрусыфікацыі, ці мо лепши скажаць беларусізацыі. [...]

Агулам беручы, аднак, у вялікай бальшыні новапрыбылых, нацыянальная съведамасць мінімальная. Вось адзін з прыкладаў. Мы ў штаце Нью-Джэрзі, дзе жывем у ваколіцах двух беларускіх цэнтраў (адзін у горадзе Саут-Рывэр, другі ў Гайлэнд-Парку), даўно чуем, што ў раёне сталіцы штату, гораду Трэнтан, які знаходзіцца на адлегласці якіх-небудзь пяцідзесяці кіляметраў, живе, кажуць, некалькі сотняў гарадзенцаў (легалаў і нелегалаў). Але на беларускіх імпрэзах, якія адбываюцца пэрыядычна ў Саут-Рывэрэ або Гайлэнд-Парку, з

трэнтанскіх беларусаў мы бачылі ня больш як некалькі асобы. Разам з тым, нічога не было чуваць, каб тыя тры-чатыры сотні гарадзенцаў самі выявілі якую-небудзь грамадзка-арганізацыйную ініцыятыву (за выняткам валейбольнай каманды летнім часам). [...]

У катэгорыі беларускай арганізацыйнай прысутнасці назавем таксама дабрадзейныя сямейныя фонды. Гэта стыпэндыйная, выдавецкая і дабрачынная праграммы, фінансаваныя сем'ямі Вітаўта Кіпеля, Алы Орсы-Рамана, Ірэны Каляды-Сымірновай, Анатоля й Натальлі Лук'янчыкаў ды, напэўна, некаторых іншых асобы. [...]

Беларуская прысутнасць у Амерыцы мае таксама віртуальнае вымярэнне. [...] Інтэрнэтаўская віртуальная бібліятэка падае 500 назваў інфармацыйных крыніц аб Беларусі. Сайт Даўследніцкага цэнтра славянскіх і ўсходнеўрапейскіх моваў мае так званую ўэбліографію, або сеціваграфію (пералік кампутарных сайтаў). [...]

Як бачым, прысутнасць беларусаў у Амерыцы пазначана шматлікімі пазытыўнымі фактамі і фактарамі. Што да беларускай афіцыйнай прысутнасці, г. зн. прысутнасці беларускай улады ў Злучаных Штатах, дык яна далёкая ад аптымальнай. [...] Галоўная проблема ў тым, што беларускі ўрад дасюль не здабыўся нават на прыняцьце закону аб суайчынніках за мяжой, ня кажучы ўжо пра актыўныя ўзаемасувязі з дыяспарай [...]. Вось чаму адным з прыярытэтаў нашага Згуртавання застаецца далейшае спрыяньне й дамаганьне, каб такі закон быў прыняты [...] каб урэшце ўсе мы дзякуючы такому закону маглі сказаць з большай сілай, што жыве Беларусь!

Віталь Сіліцкі, дырэктар Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў (Літва)

Я ўпэўнены, што наш нацыянальны ніглізм, нашая абыякаласць, пра якую мы часцяком кажам, ёсьць наступствам глыбокай сацыяльнай некампетэнтнасці. Там, дзе яна праходзіць, там, дзе беларусы гуртуюцца, няважна, пад якой ідэяй, там узікае простора, там узікаюць магчымасці для прасоўвання наших культурных і моўных прадуктаў, наших поглядаў, каштоўнасцяў і г.д. Беларусь, на маю думку, узікае там, дзе чалавек пазбаўляецца абыякаласці. Вельмі цешуся, што кола неабыякавых людзей у Беларусі павольна, але няухільна пашыраецца. Ствараюцца нейкія новыя ініцыятывы, новыя ідэі, памкненні, якія даюць надзею на тое, што беларускі свет пашырыцца.

Наш інстытут, зарэгістраваны ў Літве, вельмі рады супрацоўнічаць са Згуртаваннем беларусаў свету "Бацькаўшчына" і з грамадскай кампаніяй "Будзьма беларусам!". Мы як аналітыкі спрабуем дапамагчы разабрацца са станам сённяшняга светапогляду і з тым, у якой прасторы можна прапанаваць чалавеку беларускамоўны культурніцкі прадукт, як яго канвертаваць у нашыя каштоўнасці. [...] Калі мы хочам казаць пра тое, якім чынам пашырыць прастору беларускасці ў Беларусі, трэба зразумець, што канвертуюць людзей. Як з савецкага чалавека вырастаете беларус, дзе адбываецца гэтая канвертацыя. [...]

Беларусы апынуліся ва ўнікальнай сітуацыі, калі нацыянальная самасвядомасць пераходзіць не толькі і, можа, не столькі ад бацькоў да дзяцей, таму што гэтыя магчымасці вельмі змінімізаваныя сёння, яна таксама пераходзіць ад дзяцей да бацькоў. Шмат хто з беларусаў цікавіцца мовай, культуры пад уплывам сваіх дзяцей. Гэта адметны і даволі ўнікальны працэс, які мы спрабуем прааналізаць і зрабіць з гэтага нейкія высновы.

Мы маем вельмі добрае поле дзеянняў для таго, каб прыкладаць свае выслікі для пашырэння нашай працы тут і цяпер, у той Беларусі, якая існуе цяпер, а не той, якія будзе, калі надыдуць добрыя палітычныя ці эканамічныя часы.

будзе, калі надыдуць добрыя палітычныя ці эканамічныя часы. Іх таксама варта чакаць, але гэта не значыць, што не трэба прыкладаць свае намаганні цяпер.

Таксама вельмі важнае пытанне - гэта пытанне беларускіх брэндаў. З чым атаясамітваць для сябе Беларусь. Нашыя першапачатковыя даследаванні паказваюць поўную мазаічнасць у гэтым плане. Сama па сабе самасвядомасць, усведамленне сябе беларусам і ўсведамленне сваёй прыналежнасці да беларускай дзяржавы не вядзе да фармавання нейкага комплекснага пантэону герояў, матэрыйальных і нематэрыйальных сімвалau, якія складаюць аснову нацыянальнай ідэнтыфікацыі. Чалавек можа называць у ліку выбітных дзеячаў беларускай культуры Барыса Мацеева і Марка Шагала, і гэта ідзе як бы ў адным радку. Такая нашая сучасная сітуацыя. Тут трэба думаць, якія сімвалы, якія святыя, якія героі могуць быць прапанаваныя і могуць быць прынятыя той свядомасцю,

Мы маем вельмі добрае поле дзеянняў для таго, каб прыкладаць свае выслікі для пашырэння нашай працы тут і цяпер, у той Беларусі, якая існуе цяпер, а не той, якія будзе, калі надыдуць добрыя палітычныя ці эканамічныя часы.

якія існуе ў сённяшній Беларусі. Нашае даследаванне спрабуе адказаць на пытанне, ці ёсьць агульнае поле ў тым, што прапануем мы, чаго прытрымліваемся мы, і тым светапоглядам, які існуе ў паспалітага беларуса. Нашыя намаганні і ідэалогія нашай працы грунтуюцца на адным чынніку, а менавіта на тым, што той беларус, які сёння жыве ў Беларусі, хай ён небеларускамоўны ці, можа, нават нацыянальны нігліст, - гэта наш патэнцыйны паплечнік, трэба бачыць у ім суродзіча, а не апанента, трэба імкніцца шукаць з ім агульнае поле, агульную прастору, дзе мы можам пачуць сябе насыреч адзінай, кансалідаванай і, галоўнае, паспяховай нацыяй. [...]

Я веру ў тое, што ідэалогія Беларусі ў сучасным свеце мусіць грунтавацца на ідэалогіі нацыянальнага поспеху, на прадукаванні і папулярызацыі тых вобразаў, іміджу, тых прыкладаў, якія адпавядаюць новаму памкненню да годнасці, да поспеху, да свабоды і да іншых каштоўнасцяў, якія патроху аббуджаюцца ў самасвядомасці многіх наших людзей. [...]

Алег Рудакоў, старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я. Чэрскага (Расія):

Таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага ў Іркуцку лічыцца самым актыўным, самым наватарскім, самым моладзевым з усіх 40 НКА Іркуцкай вобласці.

Сакрэт нашай актыўнасці вельмі прости. Мы самаахвярна працуем на выхаванне беларускага шчырага, сапраўднага патрыятызму, у першу чаргу сярод моладзі. [...] Нашая суполка на сённяшні дзень мае 11 аддзяленняў па Іркуцкай вобласці, 17 творчых калектываў. Мы працуем у 20 кірунках. Пры ІТБК ствараюцца самастойныя юрыйчычныя адзінкі - мясцовая нацыянальна-культурная аўтаномія "Беларусы Чарамхова" і моладзевы клуб "Крывічы". Мы выдаєм свой бюлетэнь, праводзім абласны фэст-конкурс "Гучы, гоман Беларускі" і шмат робім іншых цікавых мерапрыемстваў. [...] Але пры усім пры гэтым з 50 000 беларусаў Прыбайкалля ў нашую суполку ўвайшло толькі каля 1000 чалавек. Гэта толькі 2%. І гэта пры ўмове вельмі актыўнай 13-гадовай працы ІТБК.

У чым праблема? Я бачу праблему толькі ў характары беларуса. [...] Я гэта называю агулам "Хатні кансерватызм". Але ён складаецца з некалькіх частак:

1. Самайдэнтыфікацыя (не ўсе беларусы ведаюць, што яны беларусы). [...]
2. Самаізацыйная (я беларус, але пра гэта лепш не згадваць, і увогуле мне і аднаму добра ў сваёй хаце).
3. Сарамлівасць (я беларус, але моя мова ды культура нязначныя, ды і жыву я ў Расіі, дык што тут ужо...).
4. Недасведчанасць (я беларус, мова і культура мае значныя, але асабіста я анічога пра гэта не ведаю, дык лепш і не ўзгадваць).
5. Савецкая інтэрнацыянальная /прарасійская/ адукаванасць (мы, можа, і беларусы, аднак наш народ - рускі).
6. Адсутнасць Бацькаўшчыны (я беларус, але каму я патрэбны).
7. Кепская праца актыву ІТБК з магчымымі сябрамі Таварыства. (Гэта не значыць, што мы кепскія,

але нікто ў нас не мае вызваленай пасады, што замінае штодзённай працы на карысць ГТБК).

[...] Спачатку мне было крӯдна за беларусаў, а цяпер я ганаруся сваім Народам. Бо калі паглядзе́ць на нашу гісторыю, то што мы ўбачым? Усе значныя войны праходзілі праз Беларусь. [...] Больш за тое, нашая Радзіма была пад палітычным, эканамічным, культурным уплывам наших суседзяў. Нашыя продкі дзякуючы сваёй упартасці і свайму кансерватызму захавалі для нас нашу мову, нашую традыцыю, нашу гісторыю!

Цяпер прыйшоў наш час. [...] Даўкі ці зможам мы адрадзіць Беларускі Рух, "Рух сапраўднага адраджэння шчырага беларускага патрыятызму"? Мы проста абавязаныя гэта зрабіць!!!

Я пазнаёміўся з праектам Закону аб суайчніках і планам працы ЗБС на наступны перыяд. Гэта ўсё я ўхваляю і прапаную: правесці ЗБС сумесна з дзяржаўнымі органамі Фэст у Беларусі беларускіх гуртоў замежжа; стварыць пры ўрадзе РБ Міністэрства па ўзаемадзеянні з беларускай дыяспарай; ствараць рэурсныя цэнтры ЗБС сумесна з дзяржавай на базе дыяспар; ЗБС праводзіць грантавую палітыку, шукаць вялікіх грантадаўцаў і драбіць вялікія гранты для суполак за мяжой; дзяржаве вярнуць ільготы для дзяцей беларусаў Расіі пры наступленні ў ВНУ Беларусі пры ўмове хадайніцтва беларускай суполкі; правесці асобны моладзеўы сход - "Нашчадкі беларускага народа"; падрыхтаваць і правесці ў 2010 годзе навуковую канферэнцыю - 100 гадоў Сталыпінскаму перасяленню беларусаў у Сібір; ЗБС "Бацькаўшчына" ўзяць на сябе ініцыятыву выдаць падручнікі па беларускай мове і гісторыі беларускага народа для беларускай моладзі і дзяцей замежжа, у прыватнасці для расійскіх беларусаў.

Сяргей Кандыбовіч, старшыня Рады нацыянально-культурнай аўтаноміі "Беларусы Масквы" (Расія)

[...] Беларусам Расіі ёсьць што прапанаваць Беларусі, але і

яны маюць патрэбу, і ў першую чаргу - у дапамозе ў захаванні беларускіх традыцый, культуры, мовы ва ўмовах іншанацыянальнага асяроддзя ў шматнацыянальнай дзяржаве. Патрэбныя пастаянныя крыніцы інфармацыі пра Беларусь, аператыўныя абмен газетамі, кнігамі, часопісамі, рэальная дапамога ў выпадку жадання пераехаць на гісторычную радзіму.

Працы шмат, і мы да яе готовыя, але мы хочам бачыць не толькі асобныя мерапрыемствы, а бачыць сістэму працы, а значыць першачарговыя задачы і перспектывы, яе праграму. Мы не можам сказаць, што беларускай дзяржавай нічога не робіцца ў гэтым плане, але робіцца ў асноўным пад нейкім падзеі, эпізадычна пра нас узгадваюць. [...] Няма ў Беларусі пакуль адзінага цэнтра, дзе б сышодзіліся ніці ўсіх проблемаў, вырашэнне якіх нас цікавіць. [...]

У дыяспар ёсьць і рэсурс, і фармальнае права ствараць і прасоўваць ідэю: "Быць беларусам - прэстыжна".

Мы бачым гэты цэнтр, назавем яго, напрыклад, "Усясветным кангрэсам беларусаў", як дзяржаўнаграмадскі орган, дзе аў'ядноўваюцца магчымасці дзяржаўных структур і грамадскіх арганізацый, якія разам яго заснаваюць і прадстаўнікі якіх будуть уваходзіць у каардынацыйны, пагаджальны савет. [...]

Сёння менавіта дыяспары могуць паўпльваць на стварэнне пазітыўнага образу Беларусі, фармаванне адметнага нацыянальнага брэнду, які будзе судзейнічаць як інтэрэсам самай дыяспары ўнутры дзяржаваў, так і развіццю пазітыўных роўнавектарных сувязяў з Беларуссю. Ці магчымая такая дзейнасць без дзяржаўнай падтрымкі? Наўрад ці. Без стварэння дзяржаўнага цэнтра, беларускіх школ, курсаў беларускай мовы і інш. падобная дзейнасць не здадзіцца.

У дыяспар ёсьць і рэсурс, і фармальнае права ствараць і прасоўваць ідэю: "Быць беларусам - прэстыжна. Рабіць агульную справу з беларусамі - значыць мець залог надзейнасці і поспеху". І менавіта разуменне таго, што неабходна асэнсавана і мэтаскіравана фармаваць пазітыўны образ беларусаў у свеце, можа стаць універсальнай катэгорыяй, здольнай зрабіць уплыву на эканамічнае, сацыяльнае, замежнапалітычнае, культурнае развіццё беларускай дзяржавы і жыццяздольнасць беларускіх дыяспар.

Айцец Аляксандар Надсан (Вялікабрытанія)

Першы раз пасыля многіх гадоў я прыехаў на Беларусь у 1990 годзе з лекамі для хворых дзетак, пабыў толькі адзін тыдзень, і калі я выяжджаў адсюль, у мене пыталіся: "Чаму так коратка, ня хочаце болей пабыць у Беларусі?" Я сказаў: "Не хачу забыцца беларускай мовы".

Такая была сътуцця зь беларускай мовай у тым часе. Сапраўды, да мене звярталіся ўсюды па-расейску. Ведаецце, я ўжо жыву ад 1946 году ў Англіі, ужо брытанскі спосаб жыцця. [...] Але мы заўсёды мелі ў сэрцы Беларусь і заставаліся беларусамі, і калі хто да нас прыяжджаў зь Беларусі, у нас была вялікая радасць, што свае браты прыяжджалі. Таму я пасыля доўгага перарыву зь вялікай радасцю выяжджаў, з сумам бачачы стан нашай мовы і нашай культуры. Ёсьць у Вялікабрытаніі адна частка краіны, якая называецца Wales - Валія. У XIX стагодзідзі з многія валійцы выехаілі ў Аргентыну, у тым часе ў іх не было публічных школаў, англійскай мовы яны зусім ня ведалі і размаўлялі толькі на сваёй валійскай. Іх нашчадкі прыехаілі недзе ў пачатку 50-х гадоў у Валію, каб пабачыць зямлю сваіх дзядоў і прадзядоў. Безумоўна, нікто зь іх англійскай мовы ня ведаў. Яны зьдзіўліліся, што, прыехаўшы на зямлю сваіх дзядоў, яны не маглі размовіцца на роднай мове.

Я учора чуў прамовы вашых высокіх начальнікаў пра тое, якія яны робяць стараныні пра беларускую мову, пра беларускую культуру, і які прагрэс усюды робіцца. Я б жадаў, можа, каб было менш гэтага прагрэсу, а каб было больш людзкай мовы чуваць на вуліцах ад звычайных людзей. Я хацеў бы таксама, каб была чутна мова, даная нам Богам, каб мы маглі на роднай мове размаўляць паміж сабою і з нашым Творцам. У Англіі хоць мы фізычна аддзеленыя ад Беларусі, заўсёды ў сэрцы маем Беларусь. Ёсьць, на жаль, людзі, якія жывуць на бацькаўшчыне, але таксама далёка ад бацькаўшчыны, і гэта для нас вельмі-вельмі балюча. Будзем маліцца, каб Беларусь была ў нас ня толькі фізычна, а таксама ў нашых сэрцах, каб Бог нас благаславіў, каб мы маглі славіць яго на нашай роднай мове.

**Аляксей Марачкін, мастак,
кіраўнік МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" ў 2005-2009 гг. (Беларусь)**

Велізарнае значэнне ва ўсіх сферах жыцця мае агульна-культурны патэнцыял нацыі. Гэта сапраўды велізарны навыкарыстаны рэсурс. Адмаўленне ад традыцый, нацыянальных каштоўнасцяў непазбежна вядзе да страты нацыянальнай ідэнтычнасці і ў выніку - да страты дзяржаўнага суверэнітэту. Духоўнасць, маральнасць - сёння гэта палітычныя і эканамічныя катэгорыі. І тут велізарную ролю павінная адыгрываць нашая інтэлігенцыя, творчая ў першую чаргу. У выніку ад яе залежыць, куды будзе зарыентаваная нацыя. Развіццё нашай грамадскай супольнасці не павіннае ігнараваць традыцыйныя беларускія каштоўнасці: мову, культуру, гістарычную памяць. Іначай гэта будзе не нацыянальнае развіццё, а развіццё ў чужых інтарэсах. [...]

Русіфікацыя нашага краю сёння дасягнула апагею. У паўсядзённым жыцці [...] мова існуе на ўзроўні сувеніру. Ва ўладных установах Беларусі яе цалкам ігнаруюць. Магчыма, адзіным выключэннем будзе Міністэрства культуры з тae прычыны, што яго ачоліў беларускамоўны міністр культуры - Павел Латушка. Прэзідэнт краіны адносна мовы беларускай выказаўся адназначна: "На белорусском языке нельзя выказать нечто великое". Калі б такое сказаў прэзідэнт Польшчы ці Літвы, то ягоная кар'ера назаўтра была б скончаная. Лічу неабходным заяўіць, што сённяшняя моўная палітыка вядзе да этнацыду нацыі і страты суверэнітэту. Таму неабходна вярнуць беларускай мове статус адзінай дзяржаўнай у нашай краіне, як гэта было пропісаны ў Канстытуцыі 1994 года. [...]

У беларускай мове начальнік краіны беспамылкова адчуў прысутнасць апазіцыі, і пры нагодзе, калі трэба таптаць гэту апазіцыю, ён здзекліва пераходзіць на беларускую мову. Такое стаўленне фармуе ў шраговых людзей, ягонага электарату, негатыўнае стаўленне да беларускай мовы. [...]

Ніглізм у гістарычнай навуцы недапушчальны, але і засмечваць людскую памяць псеўдагероямі, ка-

нанізаўцаць - гэта дэзарыентаваць чалавека. На постсавецкай прасторы Беларусь - самая савецкая краіна. Кожны раённы цэнтр, абласны горад непамерна насычаны бальшавізмамі: вуліцы Свярдлова, Кноўсона, Мяснікова, Фрунзэ... Па помніках Леніну мы, бадай што, стаім на першым месцы. Толькі адзін горад - Маладзечна - прынцыпова правёў дзекамунізацыю назваў. [...] I гэта дзякуючы дэмакратычным, нацыянальна сведамым дэпутатам гарадскога савету і, безумоўна, светлай памяці Генадзю Карпенку. У той час думалася, што ініцыятыву маладзечанцаў падхопіць сталіца - Мінск. Але мы пайшлі па шляху блукаючых вуліц. Праспект Скарыны перабег на канец горада, Машэрава саступіла Пераможцам. Шыльды мяньяюць, толькі партрэты адны і тыя ж.

Лінія Сталіна правяла па нашых душах крывавую мяжу, і мы заселі ў розныя акопы. Сталіністы па адзін бок, антысталіністы па другі. Асабліва гэтае размежаванне будзе адбывацца, калі АБСЕ прыраўняла сталінізм да гітлерызму. [...]

Нацыятворчыя працэсы ў Беларусі не скончаныя, тое, што мы маем у нашай культурнай спадчыне, магло быць большым і якаснейшым, але калі параўнаны з 1910-1913 годам, з Северо-Западным краем, то мы за гэты адрезак зрабілі нямала. Беларускія энтузіясты ствараюць свае культурніцкія асяродкі, прыватныя музеі. За гэты час з'явілася шмат найцікавейшых кніжак, навуковых даследаванняў, унікальныя, на мой погляд, часопісы "ARCHE", "Дзеяслу", па якіх будуче пакаленне будзе вывучаць наш культурны, духоўны настыгак. [...]

Наталля Гардзіенка, кандыдат гістарычных навук (Беларусь)

Сучаснае беларускае замежжа - разнастайная, але малавыучаная з'ява. Паводле розных падлікаў, па-за межамі Беларусі пражывае ад 2,5 да 3,5 мільёна беларусаў.

Сёння беларускія арганізацыі дзейнічаюць больш чым у 26 краінах свету. Найбуйнейшыя асяродкі знаходзяцца ў Расіі, Украіне, Польшчы, ЗША, Канадзе, Англіі, краінах Бал-

тыі. [...] Колькасць сябраў большасці арганізацый у замежжы звычайна не перавышае 100 асобаў, што сведчыць пра нізкі ўзровень нацыянальнай самасвядомасці беларусаў.

Сёння, па-за феноменам беларускіх памежных тэрыторыяў Польшчы і Літвы, можна выпачуць два пакаленіні беларускіх дыяспар, якія знаходзяцца на розных ступенях свайго развіцця.

Першае пакаленне - дыяспары на Захадзе, створаныя пераважна эмігрантамі часоў Другой сусветнай вайны. Гэта дыяспары ў ЗША, Канадзе, Вялікабрытаніі, Аўстраліі, Бельгіі. Іх стваральнікі вызначаліся выразнай антыкамуністычнай пазіцыяй, а сваю місію бачылі як у захаванні ўласнай нацыянальнай ідэнтычнасці ў іншакультурным асяроддзі, так і ў захаванні несаветызованай беларускай культуры і рэпрэзентацыі яе ў свеце. У "захоўніх" дыяспарах важную ролю адыгрывала рэлігійнае жыццё і рэлігійныя арганізацыі. Часта менавіта яны рабіліся галоўным месцам гуртавання беларусаў. [...]

Сёння "захоўні" дыяспары знаходзяцца ў сітуацыі змены пакаленняў. І гэты працэс у розных краінах мае сваю спецыфіку. У ЗША часткова да кіравання ў арганізацыях прыходзяць дзесяці эмігрантаў, а часткова - "новыя" эмігранты хвалі 1990-х. У Брытаніі пераважна "новыя" эмігранты замяняюць "старых" у арганізацыях, аналагічныя працэсы назіраюцца ў Бельгіі. У Аргентыне змена пакаленняў адбылася за кошт напачадкаў эмігрантаў. У Аўстраліі наогул амаль не было дзейных механізмаў змены пакаленняў праз адсутнасць актыўнай моладзі. Таму далейшае існаванне беларускіх асяродкаў з багатай гісторыяй у гэтай краіне і на сёння застаецца пад вялікім пытаннем.

Другое пакаленне дыяспараў менш аднастайнае і атрымала свой пачатак на мяжы 1980-1990-х гг. Папершае, у гэты час актыўізировалася эміграцыя з Беларусі, частка прадстаўнікоў якой далучылася да беларускіх асяродкаў на Захадзе, іншыя пачалі ствараць новыя структуры. Так, цягам 1990-х гг. паўсталі беларускія арганізацыі ў Чэхіі, Швецыі, Ізраілі і інш. Пад другое, у перыяд распаду Савецкага Саюзу шмат беларусаў апынуліся ў сітуацыі "эміграцыі мімаволі", калі з катэгорыі людзей "савецкіх" - жыхароў адзінай дзяржавы - яны ператварыліся ў грамадзян розных краінаў. У выніку на

падставе ўсведамлення наяўнасці агульной радзімы-Беларусі, супольнай пра яе памяці і жадання захоўваць сувязь з Бацькаўшчынай і сваю нацыянальную адметнасць беларусы постсавецкай прасторы сталі ствараць сваю нацыянальную асяродкі. Хутчэйгэты працэспайшоў у краінах Балтыі, дзе беларускія арганізацыі аформіліся ўжо на мяжы 1980-1990-х гг. Так, цягам 20 гадоў дзеянічаюць Таварыства беларускай культуры "Сывітанак" у Латвіі, Беларуска-эстонскае згуртаванне, Таварыства беларускай культуры ў Літве. Пазней началося афармленне беларускіх асяродкаў у Расіі, Украіне, Казахстане, Малдове ды іншых постсавецкіх краінах. Адметнасцю апошніх стала тое, што часам стварэнне беларускіх арганізацый тут ініцыявалі асобы заслужаныя, што змалі раней высокія пасады ў саюзным кіраўніцтве, мелі досвед арганізаторскай працы. [...]

Ужо ў XXI ст. у выніку палітычнай эміграцыі з Беларусі ў замежжы сталі з'яўляцца і прынцыпова новыя арганізацыі. Іх стваральнікам выступае пераважна моладзь з

актыўнай жыццёвай пазіцыяй, што ў Беларусі змалася грамадскай дзеяннасцю. Гэты імпульс да дзеяннасці яна спрабуе рэалізоўваць і ў замежжы. Вынікі працы гэтай можна бачыць у выглядзе беларускіх пікетаў Беларуска-еўрапейскага звязу ў Бельгіі, ініцыятывы "Мы памятаем" у Нідэрландах, у выглядзе ініцыятываў Беларускай нацыянальнай памяці ў Польшчы або дзеяннасці беларуска-эстонскай арганізацыі "Новы шлях для Беларусі" і шэрагу іншых структураў. Асобная суполкі, створаныя палітычна актыўнай моладдзю, аб'ядналіся ў Кангрэс новай дыяспары Еўропы і ЗША.

Да галоўных проблем беларускага замежжа можна аднесці згаданую вышэй змену пакаленняў і звязаны з ёй адыход у нябыт некаторых арганізацый на Захадзе. З аналагічнай проблемай праз некаторы час сутыкнуцца і беларускія асяродкі "новых" дыяспар. Ужо цяпер шмат хто з іх удзельнікаў адзначае "паважны" ўзрост большасці сябраў і адсутнасць

цікаласці да грамадскага жыцця ў моладзі.

Задзначанай проблемай звязаная праблема паступовага заняпаду беларускай адукацыі ў замежжы. Неплатілікія паўнавартасныя беларускія школы дзеянічаюць сёння ў Польшчы, Літве, Латвіі. У шэрагу асяродкаў іншых краінаў існуюць беларускія суботні і нядзельныя школкі. Але агульную колькасць беларускіх навучальных установаў у замежжы нельга назваць дастатковай, пагатоў цягам апошніх дзесяцігоддзяў назіраецца ўстойлівая тэндэнцыя да іх заняпаду.

Важнай праблемай [...] з'яўляецца адсутнасць прававой базы і навызначанасць юрыдычнага статусу беларуса замежжа. [...] Сур'ёзная праблемай з'яўляецца таксама адсутнасць спецыяльнай сістэмы вывучэння беларускага замежжа, яго гісторыі і сучаснасці. З гэтага вынікае немагчымасць эффекту нага маніторынгу і прагназавання падзеі і перспектываў развіцця беларускіх дыяспар, выкарыстання іх патэнцыялу на карысць беларускай нацыі. [...]

ВЫНІКОВЫ РЭПАРТАЖ

Працяг. Пачатак на стар. 1

8. Зварот аб падтрымцы беларускамоўных СМИ і праграмаў па-за межамі Беларусі;

9. Зварот да дзяржаўных органаў і беларускай грамадскасці "Беларуская мова - аснова незалежнасці Беларусі";

10. Зварот да дзяржаўных органаў і грамадскасці Рэспублікі Беларусь, беларускай дыяспары аб святкаванні 600-годдзя (15 ліпеня 2010 года) Грунвальдской бітвы;

11. Выніковая рэзалюцыя "Нацыянальная ідэнтычнасць беларусаў у сучасным свеце: праблемы захавання і развіцця".

Кіраўніком МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" амаль адзінагалосна (двое дэлегатаў устрымаліся) была абрания Алена Макоўская, старшынёй Рады - Ніна Шыдлоўская. Намеснікамі старшыні Рады абраўся Валеры Герасімаў і Барыс Стук.

Ганаровымі сябрамі МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" сталі Вячка Целеш (Латвія), Адам Мальдзіс (Беларусь), Аляксей Маракін (Беларусь), Валеры Барташ (Украіна), Юрка Станкевіч (Чэхія), Вячка Станкевіч (ЗША).

Пасля выбараў новая кіраўніца МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" Алена Макоўская выказала падзяку свайму

папярэдніку Аляксею Маракіну, Вялікай Радзе і Управе мінулага абраяння. Асобную падзяку ад імя дэлегатаў З'езду спадарыння Макоўская выказала за дапамогу ў арганізацыі З'езду і фінансавую падтрымку Валерью Казакову (Расія), Ірэне Калядзе-Смірновай (ЗША), Згуртаванню беларусаў Вялікай Брытаніі, Згуртаванню беларусаў Канады, парафіі Св. Кірылы Тураўскага БАПЦ у Канадзе, Змітру Ярошэўскаму (Германія), Ніне Петуховай (ЗША), Янку

Марцінкевічу (Латвія), Андрэю Макагону (Расія), Але Орса-Рамана (ЗША), Марыі Ганько (Канада), Зіайдзе Гімпелевіч (Канада), Вользе Грышук (Канада), Надзеі Дробінай (Канада), Алесю Кату (Канада), Юрку Станкевічу (Чэхія), Пятру Мурзёнку і Наталлі Баркар (Канада). Менавіта дзяякуючы гэтым асобам і арганізацыям стала магчымае правядзенне Пятага з'езду беларусаў свету.

*Інфармацыйны цэнтр
МГА "ЗБС "Бацькаўшчына"*

Дэлегаты ад ТБК у Вільні пра Пяты з'езд беларусаў свету

18-19 ліпеня 2009 г. у Мінску праходзіў V З'езд беларусаў свету. Ад Таварыства беларускай культуры ў Літве на ім прысутнічала 7 дэлегатаў: старшыня ТБК Хведар Нюнька і сябры Рады ТБК Леакадзія Мілаш, Крыстына Балаховіч, Сяргей Карабач, Васіль Акуневіч, Алесь Трусаў і Алесь Адамковіч. Усяго ж з Літвы прысутнічаў 21 чалавек. [...]

На жаль, лёс беларусаў такі, што яны непатрэбныя ў сябе на Бацькаўшчыне, дый непатрэбныя нідзе. Улады хацелі б бачыць іх памяркоўнымі да рэжыму і зру-сіфіканымі, а не нацыянальна свядомымі. [...] Нягледзячы на ўсе цяжкасці і перашкоды ўсё ж такі прысутнічалі прадстаўнікі ўлады. Цяжка адназначна зразумець гэты крок. Не думаю, што гэта паварот дзяржавы да Беларусі і беларускасці. Відаць, ім у сённяшні цяжкі час эканамічнага крызісу спатрэбілася падтрымка бе-ларускай дыяспары, палітычную моц якой яны ўсё ж адчуваюць і разумеюць яе значэнне ў вырашэнні ролі Беларусі. І таму, калі дыяспара прызнае гэты рэжым, то ў вачах дэ-макратычнага свету ён будзе таксама прызнаны.

А паноўная ўлада раздзяліла беларусаў, як адзначыў былы кіраўнік "Бацькаўшчыны" Аляксей Марачкін, лініяй Сталіна на два варожыя лагеры: на беларусаў чесных і нячесных. І вось сабраныя тут суродзічы з большага былі з нячесных. Таму думаю, што нават і няма падставаў меркаваць, што рэжым паварочваеца тварам да беларускасці. Русіфікацыя набыла нават больш страшны выгляд, чым за часамі таго ж Сталіна. І самы галоўны кіраўнік дзяржавы беларусаў у адкрытую заяўляе, што на беларускай мове нават нельга выказаць нічога вялікага. За гэтую мову збіваюць на вуліцах, судзяць, садзяць у астрогі. І ў той жа час паўсюль крычыцца, што створаныя найлепшыя ўмовы па захаванні беларускай мовы і культуры.

Слухаючы прамовы беларускіх чыноўнікаў, складалася ўражанне, што ніколі не было лепшых умоваў для развіцця культуры і мовы тытульнай нацыі. І нават падумалася, што, прыехаўшы на наступны З'езд, мы апынемся ў цалкам беларускай Беларусі. На вуліцах, у крамах, школах, універсітэтах будзе гучаць толькі беларуская мова, будуць адноўленыя, захаваныя і рэстаўраваныя амаль усе помнікі

культуры і архітэктуры. Хаця за-дэкларавалі пра гэта, бо раней і такога пачуць было нельга. І мову дыялогу з дыяспарай абрали, між іншым, беларускую. Прыйчым не трасянку. І ўсе чыноўнікі, за рэдкім выключэннемі, прамаўлялі на добрай беларускай мове. [...]

Нягледзячы на ўсё вышэй-пералічанае, засталася надзея. Так, гісторыя сफальсіфіканая, мова практычна знішчаная. Але... Яна жывая сярод тых беларусаў, якіх презідэнт краіны абразліва называе свядомымі. І перадусім яна жыве ў беларускіх дыяспарах, якія штораз нагадваюць, што беларусы ёсць нацыя не толькі зру-сіфіканых і з гісторыяй ад 1917 году, але гэта старажытная нацыя, пачынальнікамі якой былі князь полацкі Рагвалод, Рагнеда, Усяслаў Чарадзей, Еўфрасіння Полацкая. Гэта значыць, яе вытокі ў свой дауніне. Яе прадстаўнікі былі вядомыя на працягу свайго тысячагадовага існавання ва ўсім свеце. І тое, што сённяшняя ўлада прыйшла да гэтых, з другой лініі Сталіна, так званых свядомых, і размаўляла з імі на мове, на якой нельга выказаць вялікіх рэчаў, – сведчанне таго, што гэтая акупацыйная ўлада прызнала ўрэшце існаванне беларусаў, патэнцыял беларускай дыяспары і тое, што з імі трэба лічыцца.

Алесь Адамковіч

Вільня, 21 ліпеня 2009 г.

Алена Міхалюк, старшыня Згуртавання беларусаў Вялікай Брытаніі:

Гэта ўжо трэці З'езд "Бацькаўшчыны", на якім я прысутнічаю. Маё ўражанне надзвычай добрае. Я вельмі цепушуся, што З'езд праходзіць у добрым кірунку, з добрымі ідэямі і прапановамі. Я лічу, што ўсё ідзе так, як належыць. На мой погляд, З'езды адбываюцца дзякуючы дзвюм працавітым жанчынам – спадарыні Алене Макоўскай і спадарыні Ніне Шыдлоўскай, якія сапраўды застугоўваюць вялікай пашаны, бо яны прыкладаюць усе свае сілы, каб арганізацыя "Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына" была паважнай. Агулам сказаўшы, на Беларусі мне ўсё падабаецца, за выняткам мовы. Я ніколі не змагу пагадзіцца, каб дзяржава перайшла на чужую мову. У мяне за гэта баліць сэрца, можа, таму, што я сама ніколі не вучыла рускай мовы. І апынуўшыся на эміграцыі, мы заўсёды трымаліся беларускіх звычаяў, беларускіх традыцый, беларускай мовы. Як мы страцім адно з гэтага, то мы страцім саміх сябе.

Епіскап Святаслаў (Канада):

Я другі раз на З'ездзе Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына". Уражанне вельмі добрае. Збіраецца шмат беларусаў з замежжа. Вельмі цудоўна ўсіх бачыць і чуць. Прыемна бачыць увагу з боку ўладных структур. Думаю, што беларуская дыяспара можа зрабіць вельмі шмат для Беларусі, часам нават болей, чым самі ўладныя структуры. Мне асабіста як епіскапу цікава было ўбачыць, як людзі ставяцца да царквы, якога яны веравызнання. Пакуль я бачу, што людзі ў Беларусі па большасці далёкія ад царквы.

Алесь Чайчыц (Расія):

Я быў дэлегатам мінулага З'езду. Адрозненне гэтага З'езду ў тым, што на ім прысутнічала дэлегацыя прадстаўнікоў дзяржструктур. Ім былі наўпрост адрасаваныя пэўныя прапановы, былі зададзеныя пытанні. Прадстаўнікі ўлады сказалі, што іх прынялі і будуць іх разглядаць. У любым разе, яны іх пачулі, будзем спадзявацца, што кудысьці далей гэта пойдзе і дасць нейкі вынік. Гэта такі станоўчы момант, які пакідае надзею на тое, што штосьці будзе зроблена. І прыехаўшы ў наступны раз, я, прынамсі, буду дакладна ведаць, што патрабавалі на мінульым кангрэсе, якія праблемы былі агу-чаны і што з гэтага зроблена, а што не. У астатнім ўсё гэта камбінавана добра, як і ў мінулы раз. Вельмі шмат яскравых людзей прысутнічае на З'ездзе. І Янка Запруднік, і айцец Аляксандр Надсан, якія не былі на мінульым З'езде.

Юры Статкевіч, старшыня Рады Беларускай грамады (Малдова):

Уражанне ад З'езду вельмі добрае. Пасустрокаўся са сваімі землякамі, са сваімі суайчыннікамі. Абмяркоўваліся добрыя пытанні, была магчымасць наўпрост сустрэцца з прадстаўнікамі ўлады. Калі прыяджаеш у Беларусь, уражанне вельмі прыемнае, паўсюль чысціня і прыгажосць. Хаця існуе праблема з абслугоўваннем. Няма сэрвісу ў Беларусі. Заходзіш у кавярню ці ў магазін, гэта не абслугоўванне, гэта нішто. Але гэта ўсё нівелоецца галоўным – шчырасцю беларусаў, бо як ні падыдзеш да чалавека, ён заўсёды да цябе з адкрытай душой.

Віктар Швед, паэт, сябра літаратурнага аб'яднання "Белавежа" (Польшча):

Я як паэт хацеў бы, каб болей увагі надзялялася пытанням літа-

ратуры. Нашае літаратурнае аб'яднанне не мае ніякага культурнага супрацоўніцтва з пісьменнікамі з Беларусі. У нас немагчыма купіць кнігі на беларускай мове. Калісці была магчымасць набыць беларускія кнігі ў крамах, а цяпер такія магчымасці няма. Я хацеў бы ведаць, што робяць мае калегі ў Беларусі, якія літаратурныя часопісы выдаюцца ў Беларусі. Цяпер, на жаль, у нас няма сувязі з беларускімі пісьменнікамі.

Валеры Барташ, старшыня Севастопальскага таварыства беларусаў імя М. Багдановіча "Пагоня" (Украіна):

Гэта чацверты з'езд "Бацькаўшчыны", на якім я прысутнічаю. Гэты З'езд адкрываецца ад папярэдніх. У мяне складаецца ўражанне, што ўлады вырашылі пайсці на дыялог. Гэта дасягненне, і пры тым чаканае. Многія ўдзельнікі З'езду выказваюць занепакоенасць, што гэта інтрыга. Я думаю і спадзяюся, што гэта не так, што гэта ўсё шчыра, таму што іншага шляху няма. Такі вынік сам па сабе ўжо з'яўляецца дасягненнем. Самае галоўнае, каб дыялог і су-працоўніцтва набіралі сілу.

Вячка Целеш, старшыня Аб'яднання мастакоў-беларусаў "Маю гонар" (Латвія):

Я чакаў, што гэты з'езд будзе такі, як і папярэднія. Баяўся, што настрой можа быць не той, могуць сапсаваць. Аднак настрой не сапсавалі. Добра, што, як гаворыцца, нервы трошкі паказыталі, узгадалі пра тое, што памяшканне не давалі. Але ўсё прайшло добра. Некалькі разіншаму паглядзелі на справу. Ёсць разумныя людзі, якія разумеюць, што час прайшоў, і трэба мяніцца. Трэба думкі мяніцца і ўсю нашу сістэму мяніцца, таму што свет рухаецца наперад, прагрэс ідзе. І калі свет ідзе, значыць, мы не можам на месцы сядзець. З'яўляюцца іншыя людзі, іншыя ідэалы, і мэты ў нас іншыя. А тое, што нас сёння аб'ядноўвае няглядзячы на ўсе змены, - гэта нашая Беларусь. Я вельмі задаволены З'ездам і вельмі ўдзячны "Бацькаўшчыне" за тое, што яны пудоўна зрабілі ўсю справу.

Беларусы ў свеце

№07 (90), 2009

Інфармацыйны біuletэн
МГА "ЗБС "Бацькаўшчына".
Распаўсюджваецца на правах
унутранай дакументацыі.

Юрка Станкевіч (Чэхія):

Выступы нашых дэлегатаў вельмі цікавыя былі. Я бачыў, што яны ад сэрца ішлі. Таксама цікава было, што была магчымасць паслушаць выступы прадстаўнікоў уладаў, асабліва мяне ўразіў міністр культуры Павел Латушка. Ён сказаў, што сваю дачку гвалтоўна не будзе вучыць беларускай мове. Усе заўважылі гэты ягоны негвалтоўны падыход. А прадстаўніца мінадукацыі гаворыць: "У Беларусі НАВАТ беларускія гімназіі ёсць". Яе адказы - гэта проста перлы. Але добра, што прадстаўнікі уладаў паслушалі нас. Мы паслушалі іх, а яны паслушалі нас. Я апошні раз быў у Беларусі ў 1993 годзе. Цяпер мяне ўразіла ступень русіфікацыі большыні публікі. Я не гавару пра З'езд, там якраз нармальная, але ж я яшчэ па горадзе хадзіў. Акрамя таго існуе духоўна пусты, танны комплекс спажывецкасці, і пры гэтым усім чуваць усесаузная мова. Адна з маіх прапаноў, што трэба вучыць беларускай мове ўсіх дзяцей з першага класу. Тады яны пазнаюць мову. Трэба вучыць ўсіх і на ўсіх узроўнях: ад садка да універсітета. Мову карэнай нацыі павінна вучыць усе дзеці, а калі хочуць вучыць і рускую мову, то гэта па жаданні бацькоў. То бок адваротнае таму, што адбываецца цяпер. Як дзеці пачнуть вучыць беларускую мову ад першага класу, дык яна для іх не будзе чужая. І тады не будзе проблем. Хай будзе і дзвюхмоўе, але сапраўднае дзвюхмоўе. Таксама я прапаноўваю, каб было дубляванне замежных фільмаў на беларускую

мову. Хай будзе і па-руску, але каб па-беларуску - аваўязкова. Апроч таго трэба забяспечыць выдаванне і распаўсюджанне штодзённай беларускамоўнай прэсы. Дарожныя паказальнікі, надпісы ў аўтобусах, гэты мужчынскі голас, які паўтарае: "Асцярожна, дзвёры зачыняюцца, наступны прыпынак...". Ва ўмовах татальнай русіфікацыі гэта ўсё робіцца няшчыра, напаказ. Гэта не беларусізуе людзей, а наадварот - адпaloхвае іх. Лепш было б, калі б, напрыклад, у супермаркетах рабіліся аб'яды па-беларуску, але ж там акрамя "Дамы і господа" нічога не пачуеш.

Вольга Галанава, сябра Іркуцкага ТБК імя Я. Чэрскага, старшыня моладзевага клубу "Крывічы" (Іркуцк, Расія):

Папрацавалі добра. Але людзі сапраўды вельмі розныя, і бачна, што ёсць людзі апантаныя, ёсць людзі 50 на 50, а ёсць людзі ўвогуле ніякія. Іх стала значна больш, калі паруноўваць з мінулым З'ездам. І гэта вялікая праблема, таму што гэткія людзі моцна ўпłyваюць на тых, хто застаўся больш апантаным беларускасцю. І бачна тое, што нават сярод адраджэнцаў беларускасці мова знікае. Я заўважала, што нават калі звязтаюцца адно да аднаго, то ўжываюць ўсё больш і больш рускіх словаў. Гэта таксама кепска, таму што калі б хаця б гэтыя людзі больш размаўлялі паміж сабой па-беларуску, звязтаюцца на беларускай мове да іншых людзей, людзі б пачалі цягнуцца да іх, людзі б пачалі адказваць па-беларуску. Але, на жаль, чамусыці гэта не зусім так.

АВБЕСТКА

Шаноўныя сябры! З выніковымі дакументамі Пятага з'езду беларусаў свету, прынятыхімі 18-19 ліпеня, можна азнаёміцца на нашым сайце, націснуўшы на банэр З'езду.

У адпаведнасці з рагшэннямі, прынятыхымі на З'ездзе, МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" накіравала ў шэраг дзяржаўных установаў звароты па прынятых на З'ездзе дакументах. Інфармацыя пра атрыманыя адказы будзе раз-мешчаная на сайце zbsb.org па меры іх паступлення.

Інфармацыйны цэнтр МГА "ЗБС "Бацькаўшчына"

Адрас рэдакцыі:
вул. Рэвалюцыйная, 15, г. Мінск
220030, Рэспубліка Беларусь
www.zbsb.org
zbsb@tut.by; zbsb.bel@gmail.com

тэл./факс (+375 17) 224-79-35

Наклад 250 асобнікаў